

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım !...*

Nietzsche

Cilt VI. 31 Temmuz 1929. Sayı : 136

Musahabe

Meslekî tedrisat

Maarif Vekâleti bir sene var ki meslekî tedrisat meselesile uğraşmağa başladı. Fakat bu meseleye hariçten bakanlar düne kadar Ticaret ve Ziraat Vekâletine bağlı olan mekteplerin Maarif Vekâletine geçmesi tarzında telâkki ediyorlar. Onun içindir ki bu tebeddülü nihayet mevcut mekteplerin bir merci değiştirmiş olmasından ibaret sayıyorlar.

Eğer meslekî tedrisatla iş tugal beş altı mektebin maarife raptedilmesinden ibaret ise ortada değişen mühim birşey olmaması lâzım gelir. Halbuki hakikatte böyle değildir ve böyle olmamalıdır. Devletin vazifeleri hakkında, tahsil mefhumunda yeni telâkkiye sahip olmadıkça meslekî tedrisatın esaslı programı çizilemez.

Bu yeni telâkki nedir ?

Bilhassa iki asırdanberi her yerde devletin yapmağa mecbur olduğu işler hakkındaki fikirler mütemadiyen genişliyerek gitmiştir. On dokuzuncu asrın ilk nısfında Devlet Vazifeleri meyanında kat'iyen görülmiyen işler, ikinci nısfında doğrudan doğruya Devlet hizmetleri olmuştur. Devlet vazifeleri asayiş te-

minden, vatani müdaffaadan Mahkemeler ile adaleti korumaktan ibaret olmasını istiyen Liberal mektebin bugün yaşıyan taraftarları bile artık bu dar görüşü bırakmışlardır.

Asrın bu gidişi devletin tahsil ve terbiye hususundaki mefhumunu da değiştirmiştir. İki asır evel vatandaşları okutmak hiçbir yerde Devletin vazifesi değildi, şimdi her yerde en aslî bir vazifedir.

Fakat sanayi inkilabının yarattığı bu günkü cemiyetler için yalnız ilk tahsili vermek kâfi gelmiyor.

Onun yanında bu günkü sanayi hayatına intibak edecek ve aynı zamanda demokrasilerin icap ettirdiği vazifeleri görecek vatandaşları yetiştirmek te bir vazife olmağa başlamıştır. Terbiye ve tahsil sisteminde istenilen bilgilerin ekserisi bu günkü iktisadî hayatın vücuda getirdiği muhite yarıyacak fertler yetiştirmek arzu ve esasına müstennittir.

Terbiye ve tahsil işle uğraşanların bu hususta istedikleri şunlardır:

1 — Mekteplerde terbiye sistemi Fabrika, Ticaret, İş ve Entrepreneur hayatının iktiza

ettiği kabiliyetleri verecek mahiyette olmalıdır.

2 — Devlet sanayi hayatının iktiza ettiği Mühendis, teknisyen yetiştirmelidir.

3 — İş bölümü işçiye dar görüşlü yapıyor, makineleştiriyor. Devlet, belediye ve diğer teşkilât işçiye kendi işinin muhtelif cephelerini gösterebilmeli, zihnen inkişafına çalışmalıdır.

4 — İşçi makineleştikten çok zaman iyi vatandaş olması için lâzım gelen malûmatı haiz bulunmıyor. İşçiye bu malûmatı vermeğe çalışmalıdır.

5 — Devlet, belediye ve diğer teşkilât ısraklık müddetini kısaltmak ve vatandaşları hemen iyi bir müstahsil yapabilmek için tedbirler almalıdır.

6 — Umumî bir mana ile istihsalatı artıracak ve tanzim edecek tedbirler almak devletin vazifesidir. Buna istinaden vatandaşların kendi işlerinde daha iyi müstahsil olabilmeleri için onlara malûmat cihetile de yardım eylemelidir.

Bu sayılan noktaların birincisi umumî terbiye meselesi içinde düşünülecek cihettir.

Maruf bir Fransız münakkidi

Paul Souday

Paul Souday, yeri doldurulamayacak büyük bir münakkit idi. Tenkit san'atında gösterdiği incelik, kabiliyet ve eseri zekâ bütün muharrir ve ediplerin hayret ve takdirini celpetmiştir. Edebî eserlere karşı büyük ve samimî bir aşkı vardı. Edebiyata pek büyük hizmetler etmiştir.

Bir münakkidin eserinde daima gizli ve anlaşılması güç noktalar vardır. Kariler bir muharririn vuzuh ile izhar edilmeyen fikirlerini, sırlarını bir romanın ve yahut bir şiir kitabının sayfeleri arasından öğrenebilir. Fakat bir münakkidin eseri daha kapalıdır. Münakkidin fikirleri, hisleri kolay kolay anlaşılmaz.

Paul Souday'ın ölümünün ferdasında, mazinin ve zamanının eserlerini tenkit hususundaki yazılarından onun şahsiyetini tebellür ettirmek için pek az zaman geçmiştir. Daima objektif olmaya gayret ederdi. Fakat edebî ve siyasî hırsları ekseriya çok kuvvetli idi, ve bu hal lâzım gelen sükûnetini ihlâl ederdi.

Paul Souday, her şeyden ziyade, fikirleri severdi. Romanlara karşı daima ufak bir husumet izhar ederdi. Şiir için büyük bir alâka ve tehalük gösterirdi. Şiirde zekânın bir şeklini görür, ve onda vicdanın halini tasvir etmek hassasını inkâr ederdi.

Souday, büyük bir fikir istiklâline malikti. Daima büyük muharrir ve ediplerin eserlerini tetkik eder ve onları tanımak isterdi. *Opinion* gazetesinde bir müddet staj gördükten sonra kânunusani 1921 tarihinde

Bizde tenkidin manası yalnız hücumdür. Halbuki ölümü henüz pek yeni olan Paul Souday, hakli şöhretleri devirmek değil, hatta onları müdafaa etmek için kalemini kullanmıştır. Tenkidin memleketimizde de böyle tecellisini bekleyenler çoktur.

Temps gazetesinde vazife kabul etmiştir. İlk seneden itibaren Temps gazetesinin sayfelerinde atideki şahsiyetlerden bahsetmeye başlamıştır: Leon Bloy, Claudel, Francis Jammes, Paul Fort ve saire; ertesi sene André Gide, Jules Romains, Charles Louis Philippe. Bu şahsiyetler hakkında yazmış olduğu yazılar pek müsaadekârane idi. Yazılarında bir çok muharrir ve münakkitlerde tesadüf edildiği gibi, sertlik ve huşunet mevcut değildi. Hatta ekseriya yazılarına karşı infial gösterenlere hayret ederdi.

Paul Souday'ın kalemi bir az sertti. Fakat kendisi bunun farkına varmazdı. Bazı muharrirlerin husumet ve hiddetini celbeden fikirlerine karşı, şahsiyetlerini nazarı itibara almaksızın, hücum ederdi. Takip ettiği usul bir muharrir ve edibin fikrini tetkik etmekten ve bu fikir kendince kıymeti haiz olan noktalardan birine iliştiği ve yahut umumî hakikatten inhıraf ettiği zaman ona

şiddetle hücum etmekten ibaretti. Hakikati son derece sever ve hakikatten uzaklaşmamak için bütün gayretini sarfedirdi.

Paul Souday çizmiş olduğu güç programını hakikat sahasına koymağa muvaffak olmuştur. Yakın bir atide onun edebiyat ve tenkit âleminde ne büyük bir yer işgal etmiş olduğu görülecektir. Bidayette yazılarındaki fikirlerine ekseriya iştirak edilmezdi. Fakat bir az sonra vicdanına, malûmatına ve bilhassa fikirlerindeki incelik ve isabete hak verilirdi.

Münakkitler için lâzım olan nadir bir hassaya malik idi: Karileri yazılarıyla alâkadar ederdi. Bir münakkit için en birinci vasıf yazılarını merakla okutmaktır. Tenkit abstre bir oyundur, halbuki kariler konkrete şeyleri sverler. Paul Souday bu oyunu pek mahirane oynardı. Kariler yazılarını merakla hiç bir satır atlamadan sonuna kadar okurlardı. Yazılarında mü-talea edilmemiş satırlar bulunmazdı. Üslubu daima dolu idi. Bu münakkitlerin pek güçlkle elde ettikleri nadir vasıflardan biridir.

Paul Souday, hayatının son senelerinde, şahsiyetini daha kapalı olarak izhar etmiştir. Şahsına karşı yapılan hücumlardan ziyade üstatlarına vaki olan hücumlardan nefret ederdi. *Üstatlara* dokunulduğu zaman son derece ıstırap duyar ve merhametsiz kesilirdi. Hugo'yu, ve Paul Valery'yi nasıl bir istical ve şiddetle müdafaa ettiği her kesçe malûmdur.

Bakınız, tenkit hakkında nasıl beyanı mütalea ediyor: «Yüksek hakimiyetlerin hakimi-

Anadolu Darülfünunu için

yeti daima idame edilebilir. Samimiyet ve alâka ile vasi dünyayı dolaşalım. Muhabbetimize ziya bahşeden tabiatı taklit edelim. Hakikat mukayese noktalarını husule getirir ve ric'at tekemmülü daha eyi takdir ettirir..

Bu satırlar Paul Souday' in tenkit hususundaki fikirlerini, hislerini gösterir. O bu satırların ihtiva ettiği programı tamamen mevkii tatbika koymuştur.

Paul Souday' in Sen François d'Assis hakkında yazmış olduğu şu satırları okuyunuz:

«François d'Assis büyük bir artistik hareketin mübdi olmuştur. Henry Thode' den başka kimse onu daha eyi izah edememiştir. Hayatı tarlalar ve ormanlar arasında pek tatlı ve ruhnuvaz sahnelerle doludur. Bu hal Assis mabudini tezyin eden tabloları vücuda getirmek için büyük ressama ilhamlar vermiştir. Artist hissi daima çiçekler en, kuşlardan, akar sularından, renklerden ve güneşin keskin zıyasından memnuniyet duyardı. Büyük ve hassas bir şair idi. Mütemadiyen terennüm ederdi. Biz ona yanaşmak taliine malik değiliz. Onun fikirlerinin en ufak ziyası ruhları tenvir ve kalpleri teshin eder.»

Bu satırlar Paul Souday' in hüsnü niyetini tamamen gösterir.

Eyi yazılmış eserleri zevkle okur, bunların mütaleasından büyük bir memnuniyet hisse derdi. Klâsik ve modern sesleri tanırdı. Eğer bir muharrir ve edip hakkında hata ettiğini anlarsa derhal ric'at ve hatasını tamir ederdi. Bu Paul Souday' in en büyük vasıflarından biridir.

Gençliğinden pek tatlı bir hatıra sakladı. Bu gençlikten Henry Bidou' ya tahsis etmiş olduğu bir makalede behsetmiştir:

«Kim, yirmi sene evvel mektepten çıktıktan sonra,

Anadolu Darülfünunu Türk memleketinde yepyeni bir merhale olarak kabul edilmelidir. Bu dağlı ilim nesli, ilmin kutuplarına, Türk armasını taşıyacaktır.

Memlekette türk inkılabını türk tekâmülüne kalbedecek ilim belde-sinin, yani Anadolu darülfünununun, kat'i lüzumundan bahsediyoruz.

Memleketimizde duyan ve düşünen kafaları ezen ve üzen bir sıkıntı var: hepimiz teknik — türkiye'yi, münevver türkiyeyi görmek iştia-kında değil miyiz? teknik ve münev-ver türkiye'nin teşekkülünde, yarın köylünün mektebi yanında, kurulacak Anadolu Darülfünununun büyük bir hissesi olacak.

Anadolu topraklarında, dağlık edebî gençliğinin tatlı hatıralarını aramaz."

Paul Souday' in mevkii edebiyat hayatının tam merkezinde idi. Bu edebî hayatın temayülâtını kabul, fakat bunları hakikat ve mantık sahasından harice çıktığı zaman tashih ederdi. Öyle bir münakaşa muhiti içinde yaşamıştır ki kendisine karşı bir çok haksızlıklarda bulunulmuştur. Ölüm onu nihayet hakikate iade etmiştir. Paul souday bir çok defalar fikir hurriyeti için şöhret ve şerefini tehlikeye koymuştur. Ölümü edebiyat âleminde cidden büyük ve doldurulması müşkül bir boşluk bırakmıştır.

Âkil

ve ormanlık bir sahada eski yunan üslubundaki ağır ve vakur cebhesile, alimleri ve mütetebbileri Anadolu darülfünunu, Anadolu ufkunda parlayacak.

Original türk memleketinde, orijinal müteharriler ve müdekkikler kafilesini görmeyecek miyiz?

Gözlerimizi memleketimizin ufuklarında enginler ve hazineler aramaya ne vakit alıştıracağız? malûmatımızı "ikinci ellerden", toplamaya daha ne kadar devam edeceğiz?

Müşahede ve tecrübe vasıtasile doğan garp ilmi yanında ne vakit türk münevverlerinin müşahede ve tecrübelerinden doğan türk ilmine kavuşacağız? teknik denilen ilim canavarı bize ne vakit gülecek ve bizde onun sayesinde ne vakit dağlarımızla, ormanlarımızla, tabiatımızla, yer altında ve yer üstünde oyuncakla oynar gibi yaşayacağız?

Anadolu darülfünununun türk memleketinde yepyeni bir merhale olarak kabul ediyoruz.

Anadoluda müstakbel fikir faaliyet ocaklarının menbaı olarak doğduğunu göreceğiz.

Anadolu darülfünununun mübeşşirlerinin, irade ve kalbi hastaların çıkamayacakları serin dağlara taşıdıklarını duyacağız. Onları arayacakların dağlı irade ve ruhuna sahip olmaları lâzım gelecek.

Memleketin her köşesini ilim ve teknik ışığıyla gezmek sevdasında olan ve burunları Anadolu yaylalarının — ve bugün için — dağlarının temiz havasını duyan kır çocukları bu mekteplerin evlatları olacaklardır.

Beşerî hailenin içinde ve üstünde yaşamağa alışan bu dağlı ilim nesli, ilim ve tefekkürün muhtelif kutuplarına türk armasını taşıyacaklar. Buna şüphe etmeyelim.

Haute—mornex:

Dr. Şevket Aziz